

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Циклова комісія правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчальної роботи
Людмила ІЛЛЯШЕНКО

«27» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

підготовки фахового молодшого бакалавра
освітньо-професійна програма **ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ**
галузь знань **G ІНЖЕНЕРІЯ, ВИРОБНИЦТВО ТА БУДІВНИЦТВО**
спеціальності **G13 ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ**
мова навчання: українська
статус дисципліни: вибіркова

2025 рік

Робочу програму з дисципліни «Основи правознавства» складено на основі освітньо-професійної програми Харчові технології спеціальності G13 Харчові технології. - 26 серпня 2025 р. – 16 с.

Розробник: **Юлія Сокол**

викладач вищої категорії, викладач-методист

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії правових дисциплін

Протокол № 1 від «27» серпня 2025р.

Голова циклової комісії

Юлія СОКОЛ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів 3	Галузь знань G Інженерія, виробництво та будівництво	Обов’язкова
Змістових модулів - 4	Спеціальність G13 Харчові технології	Рік підготовки:
Загальна кількість годин 90		На базі БСО - 1-ий
		Семестр
		На базі БСО - 2-ий
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 2 самостійної роботи здобувача фахової передвищої освіти – 3.6	Освітньо-кваліфікаційний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Лекції
		22
		Практичні
		10
		Самостійна робота
		58
		Вид контролю:
		Залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної становить:
для денної форми навчання — 32/58

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: формування системи знань здобувачів фахової передвищої освіти про державу та право як основні засоби впорядкування суспільних відносин, а саме вивчення основних положень теорії держави і права та основних положень таких галузей права як конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного, трудового, кримінального, кримінально-процесуального та цивільно-процесуального права.

Передумови для вивчення дисципліни: до початку вивчення навчальної дисципліни «Основи правознавства» здобувачі фахової передвищої освіти повинні мати загальні знання з базового предмету загальноосвітньої підготовки «Основи правознавства».

Завдання дисципліни: вивчення основних закономірностей виникнення держави і права, формування системного уявлення про правові норми, галузі права, правовідносини, правопорядок, правопорушення, юридичну відповідальність та механізм захисту прав і свобод; вміти діяти згідно з нормами права у конкретних життєвих ситуаціях.

На основі знань здобутих при вивченні дисципліни «Основи правознавства» у здобувачів фахової передвищої освіти формуються наступні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для

активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 9. Здатність працювати в команді

3. Очікувані результати навчання

Під час вивчення дисципліни здобувачі фахової передвищої освіти мають досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання, передбачені освітньо-професійною програмою:

РН 18. Знати свої права, як члена суспільства, зберігати

досягнення суспільства на основі розуміння історії та

закономірностей розвитку, примножувати моральні, культурні

та наукові цінності.

РН 19. Виявляти навички до безпечної діяльності у

природному, техногенному і виробничому середовищах з

дотриманням вимог законодавчих та нормативно – правових

актів, використовувати різні види рухової активності для

ведення здорового способу життя

У підсумку здобувачі фахової передвищої освіти повинні

знати: сутність та принципи розвитку суспільства, загальнотеоретичну характеристику держави і права як соціальних явищ, їх ознаки, функції, а також предмет, методи, функції, суб'єкти та джерела таких галузей права, як конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного, сімейного, трудового, кримінального, цивільно-процесуального та кримінально-процесуального;

вміти: аналізувати суспільно-політичні події у державі, користуватися нормативно-правовими актами при розв'язанні практичних правових ситуацій, використовувати набуті знання у практичному житті та нести відповідальність за результати своєї діяльності.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права

Тема 1. Основи теорії держави (РН-18)

Основні закономірності виникнення держави. Теорії походження держави. Розвиток держави, її історичні типи. Ознаки, що відрізняють державу від інших організацій суспільства.

Функції держави, їх класифікація.

Форма держави та її елементи: форма державного правління, форма державного устрою, форма державного (політичного) режиму. Особливості елементів форми держави Україна.

Держава і політична система суспільства. Правова держава.

Тема 2. Основи теорії права(РН-18)

Поняття «право», його характерні ознаки та соціальна цінність. Принципи та функції права. Взаємозв'язок і взаємодія права та держави.

Джерела права. Нормативно-правовий акт та його види. Норма права, її структура (диспозиція, гіпотеза, санкція).

Співвідношення і взаємодія норм права з іншими соціальними нормами.

Правомірна поведінка. Правопорушення: поняття, характерні ознаки, склад та види. Юридична відповідальність: поняття, підстави притягнення, види та функції.

Змістовий модуль 2. Основи конституційного, адміністративного та фінансового права

Тема 3. Основи конституційного права (РН-18)

Поняття «конституція», класифікація конституцій.

Характерні ознаки Конституції України, її структура. Конституція України як правовий акт, що закріплює основи суспільного та державного ладу України.

Україна – суверенна й незалежна демократична соціальна правова держава.

Народовладдя в Україні та форми його здійснення.

Загальна характеристика системи органів державної влади і місцевого самоврядування. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Конституційні питання організації роботи Верховної Ради.

Конституційний статус Президента України, його соціально-політичне значення.

Система органів виконавчої влади, встановлена Конституцією України. Порядок формування Кабінету Міністрів та його повноваження.

Права, свободи та обов'язки людини і громадянина, їх конституційний статус.

Громадянство, як політико-правовий зв'язок між особою та державою.

Класифікація конституційних прав та свобод людини й громадянина.

Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав та свобод людини й громадянина.

Ознайомлення здобувачів освіти з сайтом (офіційним порталом) Верховної Ради України <https://www.rada.gov.ua/> та сайтом омбудсмана - Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини <https://ombudsman.gov.ua/>

Тема 4. Основи адміністративного права (РН-18)

Поняття, предмет та джерела адміністративного права України. Управління як об'єкт адміністративного права України. Суб'єкти адміністративного права. Адміністративні правовідносини.

Адміністративне правопорушення, його ознаки та склад.

Адміністративна відповідальність та її особливості. Адміністративні стягнення та їх види.

Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Ознайомлення здобувачів освіти з роботою сайту ЦНАП - Центру надання адміністративних послуг міста Чернігів

(<https://www.admincher.gov.ua/info/servicecenter/2101/details>)

Тема 5. Основи фінансового права України (РН-18, РН-19)

Поняття, предмет та джерела фінансового права. Бюджет і бюджетна система. Поняття «податок». Система та види податків і податкових платежів. Відповідальність за порушення законодавства про податки.

Банки та банківська система. Ознаки установ, які здійснюють фінансову діяльність.

Змістовий модуль 3. Основи цивільного, сімейного та трудового права

Тема 6. Основи цивільного права (РН-18, РН-19)

Поняття, предмет та джерела цивільного права. Поняття цивільних правовідносин, їх елементи й види. Підстави виникнення, зміни й припинення цивільних правовідносин. Суб'єкти й об'єкти цивільного права. Поняття «представництво», його види, підстави виникнення. Позовна давність: поняття, види, підстави переривання, відновлення та припинення. Поняття і види зобов'язань. Зміст зобов'язань, його сторони. Підстави виникнення зобов'язань. Способи забезпечення виконання зобов'язань. Поняття і види договорів.

Поняття «спадщина». Час та місце відкриття спадщини. Спадкування за законом та за заповітом.

Тема 7. Основи сімейного права (РН-18)

Поняття, предмет та джерела сімейного права, його особливості. Поняття «сім'я», її ознаки та функції. Поняття «шлюб», умови та порядок укладання шлюбу. Особисті немайнові і майнові права та обов'язки подружжя. Права та обов'язки батьків і дітей. Підстави припинення шлюбу.

Ознайомлення здобувачів освіти з сайтом відділу державної реєстрації актів цивільного стану в Чернігівській області

[\(https://www.sumyjust.gov.ua/struktura/upravlinnya-derzhavnoyi-reyestracziyi/vid-dil-derzhavnoyi-reyestracziyi-aktiv-cyvilnogo-stanu-u-chernigivskij-oblasti/\)](https://www.sumyjust.gov.ua/struktura/upravlinnya-derzhavnoyi-reyestracziyi/vid-dil-derzhavnoyi-reyestracziyi-aktiv-cyvilnogo-stanu-u-chernigivskij-oblasti/)

Тема 8. Основи трудового права (РН-18, РН-19)

Поняття, предмет та суб'єкти трудового права. Особливості методу трудового права, його функції та принципи. Структура та джерела трудового права.

Колективний договір: поняття, сторони, форма, зміст та порядок укладання. Колективні угоди та їх види.

Трудовий договір, його види, форма, зміст, порядок укладання. Поняття «переведення», його класифікація.

Підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору за ініціативою працівника та за ініціативою роботодавця.

Поняття «робочий час». Види робочого часу: основний(нормальний, скорочений, неповний) та неосновний (надурочний). Режим робочого часу, його види.

Поняття «час відпочинку», його види.

Ознайомлення здобувачів освіти з сайтом Державної служби зайнятості <https://dcz.gov.ua/>

Змістовий модуль 4. Основи кримінального, кримінально-процесуального та цивільно-процесуального права.

Тема 9. Основи кримінального права (РН-18, РН-19)

Поняття, предмет та джерела кримінального права. Поняття «злочин», його ознаки, склад, види. Кримінальна відповідальність, підстави її настання, види кримінальних покарань. Співучасть та її види.

Обставини, що виключають настання кримінальної відповідальності. Державні злочини. Злочини проти власності. Злочини проти життя, свободи,

гідності особи. Господарські злочини. Посадові злочини. Злочини проти порядку управління.

Тема 10. Судові і правоохоронні органи України (РН-18)

Поняття судової влади. Здійснення правосуддя в Україні: поняття, основні завдання та ознаки. Принципи здійснення правосуддя. Система судів України. Прокуратура та інші правоохоронні органи України.

Тема 11. Вирішення господарських спорів (РН-18)

Господарське судочинство. Господарські суди, предмет їх діяльності. Господарсько-процесуальний кодекс України.

5. Структура навчальної дисципліни

Теми	Кількість годин										
	денна форма						заочна форма				
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі			
		л	п	с	інд	с.р.		л	п	інд.	с.р.
Змістовий модуль 1. Основи теорії держави і права											
1.Основи теорії держави	8	2	1			5					
2.Основи теорії права	8	2	1			5					
Разом за змістовим модулем 1	16	4	2			10					
Змістовий модуль 2. Основи конституційного, адміністративного та фінансового права											
3.Основи конституційного права.	13	4	2			7					
4.Основи адміністративного права.	7	2				5					
5.Основи фінансового права.	7					7					
Разом за змістовим модулем 2	27	6	2			19					
Змістовий модуль 3. Основи цивільного, сімейного та трудового права											
6. Основи цивільного права	11	4	2			5					
7.Основи сімейного права.	9	2				7					
8.Основи трудового права.	11	4	2			5					
Разом за змістовим модулем 3	31	10	4			17					
Змістовий модуль 4. Основи кримінального, кримінально-процесуального та цивільно-процесуального права.											
9. Основи кримінального права.	4	2	2								
10. Судові і правоохоронні органи України	6					6					
11. Вирішення господарських спорів	6					6					
Разом за змістовим модулем 4	16	2	2			12					
Усього за дисципліну	90	22	10			58					

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи теорії держави. Основи теорії права	2
2	Основи конституційного права	2
3	Основи цивільного права	2
4	Основи трудового права	2
5	Основи кримінального права	2
	Разом	10

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основи теорії держави	5
2	Основи теорії права	5
3	Основи конституційного права.	7
4	Основи адміністративного права.	5
5	Основи фінансового права.	7
6	Основи цивільного права	5
7	Основи сімейного права.	7

8	Основи трудового права.	5
9	Судові і правоохоронні органи України	6
10	Вирішення господарських спорів	6
	Разом	58

8. Перелік питань до заліку

1. Дайте визначення поняття «держава» та охарактеризуйте основні теорії походження держави.
2. Охарактеризуйте ознаки держави та визначте відмінність між поняттями «держава» і «країна»
3. Визначте елементи форми держави та охарактеризуйте Україну за формою держави.
4. Охарактеризуйте ознаки правової держави.
5. Дайте визначення поняття «право» та охарактеризуйте його ознаки.
6. Дайте правовий аналіз поняття «правопорушення»: ознаки, склад та види.
7. Дайте правовий аналіз поняття «юридична відповідальність: підстави притягнення, функції, види.
8. Охарактеризуйте поняття «конституція» за класифікацією конституцій.
9. Визначте та охарактеризуйте конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина залежно від сфери суспільного життя.
10. Визначте в чому полягає різниця між правовим статусом людини і правовим статусом громадянина в Україні.
11. Охарактеризуйте конституційний статус Президента України.
12. Охарактеризуйте конституційний статус Верховної ради України.
13. Охарактеризуйте конституційний статус Конституційного Суду України.
14. Дайте правовий аналіз поняття «демократія»: принципи та форми.
15. Охарактеризуйте принципи виборчого права в Україні.
16. Охарактеризуйте поняття, предмет та суб'єкти адміністративного права як самостійної галузі права.
17. Охарактеризуйте адміністративну відповідальність, підстави притягнення до неї та види адміністративних стягнень.
18. Визначте особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.
19. Визначте особливості фінансового права як самостійної галузі права.
20. Охарактеризуйте систему оподаткування України.
21. Охарактеризуйте предмет, суб'єкти, об'єкти та джерела цивільного права як самостійної галузі права.
22. Охарактеризуйте правовий статус фізичної особи як суб'єкта цивільного права.
23. Дайте правовий аналіз поняття «представництво».
24. Дайте правовий аналіз поняття «позовна давність».
25. Дайте правовий аналіз поняття «зобов'язання»: визначення, сторони, підстави виникнення.
26. Охарактеризуйте поняття «правочин» та умови визнання правочинів дійсними.

27. Дайте правовий аналіз поняття «спадкування»: визначення, суб'єкти, види.
28. Охарактеризуйте спадкування за заповітом.
29. Охарактеризуйте спадкування за законом.
30. Визначте умови та стадії укладання шлюбу.
31. Дайте правовий аналіз поняття «сім'я».
32. Охарактеризуйте майнові та особисті немайнові права та обов'язки подружжя, батьків та дітей.
33. Охарактеризуйте поняття, предмет, суб'єкти та джерела трудового права як самостійної галузі права.
34. Розкрийте правовий зміст поняття «трудовий договір».
35. Дайте правовий аналіз поняття «робочий час».
36. Дайте правовий аналіз поняття «час відпочинку».
37. Охарактеризуйте поняття «злочин» як особливий вид правопорушення.
38. Охарактеризуйте види кримінальних покарань та особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

9. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні (лекція, бесіда, пояснення, розповідь, діалог), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (робота з нормативно-правовими актами)
2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальна дискусія, вирішення практичних правових ситуацій, опора на життєвий досвід здобувача фахової передвищої освіти.
3. Методи контролю і самоконтролю у навчанні: усний, письмовий, тестовий, самоконтроль, самооцінка.

10. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний:

- усний контроль (фронтальне, групове, індивідуальне, комбіноване, репродуктивне, реконструктивне, творче);
- письмовий контроль (контрольна робота);
- тестовий контроль (тести відкритої форми, тести закритої форми);
- самоконтроль.

Підсумковий контроль: залік.

Задля реалізації принципу диференціації та індивідуалізації навчання контроль проводиться з використанням різнорівневих завдань.

11. Критерії оцінювання результатів навчання студентів

Для оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти застосовується 12-бальна шкала.

За 12-бальною шкалою оцінюються навчальні досягнення здобувачів фахової передвищої освіти:

- що навчаються на I-II курсах на основі базової загальної середньої освіти;
- що навчаються на II курсі за скороченим терміном навчання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти на базі БСО

Рівні навчальних досягнень здобувачів освіти	Бали	<i>Критерій оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти</i>
I. Початковий	1	Здобувач освіти може розрізняти об'єкт вивчення і відтворити деякі правові поняття (право, держава, правопорушення, галузь права)
	2	Здобувач освіти фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність елементарно викласти думку
	3	Здобувач освіти відтворює менше половини навчального матеріалу; з допомогою викладача виконує елементарні завдання
II. Середній	4	Здобувач освіти знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснення викладача, повторити за зразком певну операцію, дію.
	5	Здобувач освіти розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення правових понять
	6	Здобувач освіти виявляє знання і розуміння основних правових положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. За допомогою викладача здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. Вміє застосовувати знання при розв'язуванні практичних правових ситуацій за зразком.
III. Достатній	7	Здобувач освіти правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні правові поняття. Вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал при вирішенні практичних правових ситуацій
	8	Знання здобувача освіти є достатньо повними, він уміє аналізувати встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між суспільно політичними подіями та правовими поняттями, робити висновки загалом контролює власну діяльність. Відповідь його повна логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.
	9	Здобувач освіти вільно володіє вивченим матеріалом, уміє аналізувати систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, але працюючи з нормативно-правовими актами допускає неточності в аналізі практичних правових ситуацій

IV. Високий	10	Здобувач освіти володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх при вирішенні практичних правових ситуацій. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює нові факти, явища суспільно-політичного життя, робить порівняльний аналіз правових понять, визначаючи спільні та відмінні ознаки
	11	Здобувач освіти володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх при вирішенні практичних правових ситуацій, уміє знаходити відповідну статтю нормативно-правового акту та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми. Самостійно оцінює різноманітні суспільно-політичні події в Україні та світі, виявляючи особисту позицію щодо них.
	12	Здобувач освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вміє самостійно моделювати практичні правові ситуації, самостійно здобувати і використовувати інформацію працювати з нормативно-правовими актами, виявляє власне ставлення до регулювання нормами права різноманітних сфер суспільного життя.

12. Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках окремих тем навчальної дисципліни, здійснюється викладачем за зверненням здобувача фахової передвищої освіти та представленням документів, які підтверджують результати навчання (сертифікати, свідоцтва, скріншоти тощо).

Рішення про визнання та оцінка за відповідну частину освітнього компонента приймається викладачем за результатами співбесіди зі здобувачем фахової передвищої освіти.

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках цілого освітнього компонента, здійснюється за процедурою, яка визначена Порядком визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти Відокремленому структурному підрозділі «Фаховий коледж економіки і технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

13. Методичне забезпечення

1.Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни “Основи правознавства” для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми «Харчові технології» / Укл.: Сокол Ю.Ф. ВСП «ФКЕТ НУ «Чернігівська політехніка», 2024

2.Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни “Основи правознавства” для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми «Харчові технології»/ Укл.: Сокол Ю.Ф. ВСП «ФКЕТ НУ «Чернігівська політехніка», 2024

3.Пакет контрольних завдань для оцінки знань здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми «Харчові технології» / Укл.: Сокол Ю.Ф. ВСП «ФКЕТ НУ «Чернігівська політехніка», 2024.- с.

4.Конспект лекцій з дисципліни «Основи правознавства» для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми «Харчові технології» / Укл.: Сокол Ю.Ф. ВСП «ФКЕТ НУ «Чернігівська політехніка», 2024

14. Рекомендована література

Базова:

1. Правознавство : підручник / В. Ф. Погорілко, Г. А. Шпиталенко. – 3-тє вид., випр. і допов. – Київ : Каравела, 2013. – 592 с.
http://library.kpi.kharkov.ua/files/new_postupleniya/pogorilko.pdf

2. Правознавство: навч. посіб./ за заг. ред. С.В. Петкова. Дніпро, 2020. 360 с.
<https://duan.edu.ua/images/staff/departments/law/Files/pravoznavstvo.pdf>

Допоміжна:

1. Основи правознавства/. За ред. І.Усенка. – К.,2001.-416 с
2. Правознавство: Підручник / За ред.В.В. Копейчикова – 7-е вид. -К.: Юрінком.-2003.-752 с.
3. Правознавство/ Пилипенко П.:Навч.пос.- Львів: Новий світ-2000,2006.
4. Теорія держави і права: Навч. посіб. / В.Копейчиков, С.Лисенков, А.Колодій та ін. – К., 2003- 450 с.
5. Шпиталенко Г., Шпиталенко Р. Основи правознавства.-К.:Каравела.-2004-376 с.

Нормативно-правові акти:

- 1 Декларація про державний суверенітет України прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. – К.: Україна, 1991. - 8 с.
2. Акт проголошення незалежності України прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – №38. – Ст. 502
3. Закон України «Про правонаступництво» від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №46. – Ст.617
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. – Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141 (з наступними змінами).
5. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (з наступними змінами) // zakon.rada.gov.ua.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – ст. 1122 (з наступними змінами).
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – ст. 131 (з наступними

змiнами).

8. Сiмейний Кодекс України вiд 10 сiчня 2002 р. № 2947-III // Вiдомостi Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст. 135 (з наступними змiнами).

9. Цивiльний Кодекс України вiд 16 сiчня 2003 р. № 435-VI // Вiдомостi Верховної Ради України. – 2003. – № 40- 44. – ст. 356 (з наступними змiнами).

10. Закон України «Про вiдпустки» вiд 15 листопада 1996 р. № 504/96-ВР // Вiдомостi Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – ст. 4 (з наступними змiнами).

11. Закон України «Про громадянство України» вiд 18 сiчня 2001 р. № 2235-III // Вiдомостi Верховної Ради України. – 2001. – № 3. – ст. 65 (з наступними змiнами).

12. Закон України «Про Кабiнет Міністрiв України» вiд 07 жовтня 2010 р. № 2591-VI // Вiдомостi Верховної Ради України. – 2011. – № 9. – ст. 58 (з наступними змiнами).

13. Закон України «Про колективнi договори i угоди» вiд 01 липня 1993 р. № 3356-XII // Вiдомостi Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – ст. 361 (з наступними змiнами)

15. Інформаційні ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.
4. <http://president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України.
5. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
6. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
7. <http://student.pp.ua/load> - Студентський портал України
8. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України